

KİTAP TANITIMI

NADEZHDA VASİLEVA VASİLEVA, THE RIVALRY BETWEEN RUSSIA AND GREAT BRITAIN IN EASTERN RUMELIA 1878-1885(RUSYA VE BÜYÜK BRİTANYA'NIN DOĞU RUMELİ REKABETİ 1878-1885), İSTANBUL: YEDİTEPE, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.

Cahit KAHRAMAN*

Dr. Nadezhda Vasileva Vasileva, *The Rivalry Between Russia and Great Britain in Eastern Rumelia 1878-1885* (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumeli Rekabeti 1878-1885) adlı çalışmasında, o dönemde Bulgaristan topraklarında cereyan eden olayları Türk, Bulgar ve diğer yabancı arşivlerini inceleyerek geniş açılı bir araştırma sunmaktadır. Başlıkta Rusya ve Büyük Britanya üzerine odaklandığını belirtse de durumu çok daha geniş bir açıdan ele almıştır. Ayrıca 1878-1885 yılları arasında Doğu Rumeli eyaletinin kurulmasına giden olayların, büyük güçlerin rekabeti ile gelişen süreç ayrıntılı olarak verilmektedir.

Yazar Nadezhda V. Vasileva, 2009 yılı Sofia Sv. Kliment Ohridski Üniversitesi, Tarih bölümü mezunudur. 2012 yılında Sv. Kliment Ohridski Tarih Bölümü yüksek lisans diploması almıştır. Yazarın araştırmaları, Balkan tarihi, 19. yüzyıl Osmanlı-Bulgaristan ilişkileri ve 19. ve 20. yüzyıl Diploması tarihi üzerine yoğunlaşmaktadır.

Nadezhda V. Vasileva, öncelikle doktora derecesi çalışmalarında kendisine destek olan danışman hocaları Prof. Dr. Azmi ÖZCAN ve Prof. Dr. Ayşe KAYAPINAR'a teşekkür etmekte ve kendileriyle çalışma fırsatı bulduğu için mutluluk duyduğunu belirtmektedir. Yazar bu eserini, henüz yayım aşamasında iken hayata veda eden Sv. Kliment Ohridski Üniversitesinden hocası ve yakın arkadaşı olan Doç. Dr. Elka Drosneva'ya ithaf etmiştir. Teşekkür yazısından sonra kitapta kullanılacak bazı kısaltmalar verilmiştir.

Nadezhda V. Vasileva'nın yukarıda bahsi geçen eseri Giriş, 5 bölüm, Sonuç, Haritalar ve Bibliografya olmak üzere toplam 456 sayfadır.

* Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, ckahraman@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9270-7967.

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Great Britain In Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

Giriş bölümünde yazar kitabın ana sorunsalını irdelemiştir. Bu bölüm 11-33 sayfaları kapsamaktadır. Bölüm kendi içerisinde dört alt başlıkta toplanmıştır. Bu alt başlıklar sırasıyla 'Ana Sorunsalı' (*The Main Question*), 'Araştırma Konusunun Önemi' (*The Importance of the Researched Question*), 'Araştırmanın Amacı' (*The Purpose of the Research*) ve 'Analiz ve Yöntem Yapısı' (*The Framework of Analysis and the Methodology*) olarak verilmiştir. Yazar kitabın ana sorunsalını ve araştırma konusunun önemi alt başlıklarında geniş bir literatür tanıtımı yapmaktadır. Doğu Rumeli (*Eastern Rumelia*), Balkan yarımadasında 1878 Berlin antlaşması imzalandıktan sonra siyasi sahneye çıkışından itibaren Osmanlı yönetimine bağlı otonom eyalet olarak kurulması düşünülen bu yeni oluşumun, Büyük Britanya, Rusya, Avusturya-Macaristan ve İtalya arasındaki rekabetin nasıl başladığını ve geliştiğini göstermektedir. Doğu Rumeli otonom yönetimi olarak ortaya çıkışı Osmanlı-Rus savaşı ve Berlin Kongresi öncesine dayandığını ve 1877 İstanbul Konferansı esnasında Büyük Güçler ilk defa bu soruna çözüm önerileri getirmesi ve bu öneri bölgenin ikiye bölünmesi olduğunu açıklamaktadır. Kongrenin en önemli aktörleri Rusya ve Britanya olarak tanıtılmaktadır. Görüşmeler sonucunda kongrenin diplomatik hazırlıklar tamamlanır ve Rusya yeni oluşan Bulgaristan Prensiği ile Doğu Rumeli eyaletinin ayrılmasını kabul etmek zorunda kaldığını açıklamaktadır.

Giriş bölümünün diğer iki alt başlıkta ise, Doğu Rumeli eyaletinin kurulması Bulgaristan Prensiği tarihinde önemli yer kapladığına işaret etmektedir. Bu yedi yıllık dönem diğer Balkan bölgelerini de etkilediğini açıkça ortaya çıkarmaktadır. Doğu Rumeli Rusya ve Britanya'nın Balkan yarımadasındaki yönetim mücadelesinden doğduğunu ve Rus hükümetinin temel amacı daha sonra devlet haline gelecek şekilde iki ayrı yapıyı birleştirmek olduğunu açıklar. Rus ve Bulgar tarihçiler tarafından birleşme olarak görülürken, Osmanlı tarihçileri bunu ilhak olarak görmektedir. Kısaca bu bölümde Doğu Rumelinin kuruluşu, tarihi olayları ve Bulgar prensliğine bağlanması süreci anlatılmıştır. Analiz ve yöntem hakkında yazar iki tarihi olaya vurgu yapmaktadır. Birincisi, organizasyon süreci ve Doğu Rumelinin yeni otorite olarak ortaya çıkışı (1878-1879) ve ikinci süreç, Bulgaristan krizinin ortaya çıkışı, prensliğin ve eyaletin birleşme aşamasını incelemektedir (1885-1886). Yazar giriş bölümünde çalışmasını beş aşamadan oluştuğunu bu şekilde tanıtmaktadır. Birinci aşama Balkan yarımadasındaki 19. yüzyıl politik sosyal ve ekonomik gelişimi ve Berlin kongresinde Balkanlardaki yeni bir düzenin kuruluşu. İkinci bölümde Rusya ve Britanya'nın Balkanlar üzerindeki siyaseti, Osmanlı imparatorluğunun dağılmasının ilk belirtileri ve

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Great Britain In Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

Balkan nüfusunun ve milli mücadelenin doğuşu. Üçüncü bölümde, Doğu Rumeli eyaletinin kuruluşunda 1878 -1879 yılları arasındaki Britanya siyaseti ve Britanya makamlarının 1885 yılındaki prensliğin birleşmesi sonucunda izledikleri politikayı incelemektedir. Dördüncü bölümde Rusya dış siyaseti ile eyaletin kuruluşu ve Rusya'nın Doğu Rumeli'deki 1885 yılında siyasi stratejik tutumunu inceler.

Beşinci bölümde Osmanlı otoritelerinin olaylara verdiği yanıt ve Osmanlı imparatorluğunun otonom eyalet üzerindeki siyasi tutumu gösterilmiştir.

Bu araştırmanın önemi, otonom eyalet olarak Doğu Rumeli Osmanlı imparatorluğu saltanatı altında kalması Bulgaristan tarihinin önemli bir bölümüdür.

Araştırmanın konusu olan Doğu Rumeli'nin Bulgaristan tarihinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bulgaristan Prensiğini ve Osmanlı imparatorluğunun yer aldığı Doğu Rumeli tarihte önemli bir yer teşkil etmektedir. Yedi yıl boyunca Balkan devletlerin tarihinde bu eyalet güçlü bir etki yapmıştır. Bu yönetimde rol alan ve mücadele eden iki siyasi güç, hala tarihte gizemini korumaktadır. Osmanlı imparatorluğu siyaseti, Doğu Rumeli'nin kuruluşunda ve 1885 krizi esnasında hala net değildir. Bu eyalet Bulgaristan'ın ve Türkiye'nin bir parçasıdır ve yazar bu incelemelerin tarafsız yapılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ne yazık ki araştırmalar bu konuyu ihmal etmektedir. Bu çalışma eyalet üzerindeki Britanya ve Rusya'nın siyasetini ve Balkanlar üzerindeki rekabetini incelenmesine katkı sağlamaktadır.

Analiz kaynaklar ve yöntem, bu çalışmayı hazırlanmasını sağlayan Birleşik Krallık ulusal arşiv koleksiyonu, özellikle belge kaynakları, bu konuları içeren kaynaklar taranmıştır. Bu belgelerde Avrupa komisyonu protokolleri baz alınmıştır. Osmanlı-Rusya-Britanya arasındaki yazılı iletişim, Britanya büyükelçisi, Doğu Rumeli Britanya konsolosu arasındaki iletişim belgeleri taranmıştır. İkincil kaynaklar, Doğu Rumeli ve birlik ile ilgili Bulgaristan, Türk ve Avrupa yayınları. Ayrıca, Bulgaristan Merkezi Devlet Arşivi ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi ikincil kaynak olarak kullanılmıştır. Tarihler Gregoryen takvime göre verilmiştir.

Birinci bölüm 35-108 sayfaları kapsamakta ve '19. yüzyıl boyunca Balkanlar' (The Balkans during the 19th Century) olarak adlandırılmıştır. Bu bölümde yazar, Balkan yarımadasında yaşayan halkların 19 yüzyılda yaşadıkları değişim ve dönüşüme işaret etmektedir. Rusya ve Britanya arasındaki rekabeti anlamak için öncelikle otonom eyaletin kurulmasındaki

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Greatbritain İn Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

aciliyetin nasıl ortaya çıktığı anlatılmıştır. Bu bölgelerde Osmanlı otoritesinin kaybolması ile, Rusya, Büyük Britanya, Avusturya-Macaristan, Fransa ve Almanya gibi büyük güçlerden oluşan siyasi ve askeri boşluğu fırsat bilerek nasıl yeni ulus devletlerin egemenliklerini kazanmalarına destek verdikleri, bu destek sırasında oluşan rekabeti ve uygulanan diplomatiği gözler önüne sermektedir. Balkan yarımadasının jeopolitik konumu, büyük güçlerin daima ilgisini çekmiş ve Balkan halklarıyla ilgilenmelerine sebep olmuştur. Bu ilgi kimilerine göre ekonomik çıkarlar öne çıkarken, kimilerine göre bölgesel gelişim olarak görülmüştür. Bazıları ise Balkanlarda yaşayan farklı etnik gruplara özgürlük ve milliyetçilik ideallerinden bahsetmiştir. Aralarındaki rekabetin daha 1774 yılında Osmanlı imparatorluğu ile Rusya arasında imzalanan Küçük Kaynarca anlaşmasıyla bazı iltimaslar elde eden Rusya'nın diğer büyük güçleri rahatsız etmesi sonucunda soruna müdahil olmalarına sebep olduğunu vurgulamaktadır. Rusya'nın bu anlaşmayla Karadeniz ve Boğazlara ulaşımı sağlamakla elde ettiği ticari imtiyazların yanı sıra, bir de Ortodoks halkın hamisi durumuna gelmesi krize neden olmuştur. Balkan yarımadasının bir iki güç tarafından fiziki olarak ele geçirilmesi, bölgede ekonomik çıkarları ve Osmanlı topraklarında gözü olan büyük güçlerin Viyana kongresi (1815) sonrası statükonun korunmasını gerektiren bir dönemde, Doğu Sorununun çözümünde sorun haline geldiğini belirtmektedir.

Büyük Doğu krizi sonrası, Balkanlardaki siyasi durum (The PoliticalOrder in the Balkan until the Great Eastern Crisis)

Büyük güçler ve Balkanlar (The Great Powers and the Balkans)

Yazar Balkanlardaki politik durum hakkında R. W. Seton-Watson'dan alıntı yaparak Balkan tarihini üç bölüme ayırmaktadır. Birincisi, Avusturya'nın Türkleri oradan kovma isteği; İkincisi, Avusturya ve Rusya'nın birlikte Osmanlıyı parçalama siyaseti; Üçüncüsü, partnerlik yerine kıskançlığın ve rekabetin oluşumudur.

O dönemde Balkan tarihi üç olayla anlatılmıştır. Birincisi 1804 Sırbistan ayaklanmasıyla başlayan Osmanlının ve Avrupa eyaletlerinin mücadelesi; İkinci olay, büyük güçlerin Balkanlarla olan ilişkilerde çıkar dereceleri ve onların yakın doğudaki ekonomik çıkarların artması; Üçüncü konu, Osmanlı imparatorluğu altındaki Slav halkının güçlü ulusçu hisleri neticesinde batı devrim ideolojisi ve Rusya tarafından desteklenen Pan Slavizm hareketidir.

Rusya'nın projesi başlangıçta bu bölgelerin ilhaki üzerine olmadığını, hatta Balkan nüfusu ile Rus orijini tezine karşılık, 1774 Küçük Kaynarca

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Greatbritain In Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

anlaşmasının 7. maddesine istinaden Osmanlı imparatorluğunda bulunan Ortodoks halkın korunması temel amaç olarak gösterilmiş ve Ortodoks birliği için ilk adım Kırım savaşı (1853-1856) sonrası atıldığından söz etmektedir.

Britanya'nın Balkan yarımadası ile ilgilenmesi 1820-1831 yılları arasında Yunan bağımsızlık savaşı ve 1853-1856 yılları arasında Kırım savaşı sırasında oluşuna işaret etmektedir. Bu olaylar Britanya'nın doğu sorunu siyasetini oluşturmuştur. Büyük güçlerden biri, özellikle Rusya'nın Boğazlara inmesini önlemek, 19 yüzyılda Osmanlı ticaretinin en büyük payına sahip Britanya Rusya'ya karşı bu bölgede statüsünü korumak için Osmanlı imparatorluğunun bütünlüğünü korunması ve bölgede Rusya hegemonyası oluşmaması için Osmanlının dağılmasına izin vermemesi önemli olduğunu açıklamaktadır.

Sonuç olarak büyük güçler 19 yüzyıl da uluslararası siyasi eylemler yaptılar ve anlaşmalar imzaladılar. Bu anlaşmalar Osmanlının ve Balkan eyaletlerin geleceğini oluşturdu. Birinci Viyana anlaşması (1815), ikincisi Kırım savaşından sonra 1856 Paris anlaşması olduğunu yazmaktadır. Viyana kongresi 1815'te Avrupa güçlerinin mümkün olduğunca Osmanlı imparatorluğunun coğrafik bütünlüğünü korumasını gerektiğini ve parçalanması sonucunda öngörülemez neticeler olacağını biliyorlardı.

Paris'teki kongre Kırım savaşından sonra yer aldı ve Avrupa ilişkileri ile ilgili yakın doğu sorunları ele aldı. Rusya savaşı kaybetti ve Paris anlaşmasını imzalamak zorunda kaldı. Anlaşma Rusya ve Osmanlı imparatorluğu arasındaki büyük güçlere göre çelişkili konuları çözdü. Birincisi Osmanlı imparatorluğunun Hristiyan halka reformlar yapması. İki, Karadeniz'de tarafsızlık verilmesi ne Rusya ne de Osmanlı imparatorluğu Karadeniz'de askeri gemilerini tutabilirdi. Tuna boyunda olan prenslikler yönetsel otonomi aldılar ve Rus hakimiyetinden bağımsız kaldılar. Tuna boyu prensliklerin kurulması Rusya'nın Balkanları işgal etmesini önleyecek bir tampon bölge oluşturdu. Osmanlı imparatorluğu ancak şu şartlar altında var olabilirdi. Eğer büyük güçlerin yakın doğudaki çıkarlarını tehdit ederse onu parçalamak için hazır olacaktı. Kırım savaşının kaybedilmesi, Pan Slavizm hareketinin artmasına neden oldu. Pan Slavizm hareketi Ortodoks bölgesinin ve orijinin fikirlerini benimsiyordu.

Osmanlı imparatorluğuna karşı kutsal savaş kavramı ve Slavların özgürlüğüne kavuşması ve tüm halkın Ortodoks çatısı altında birleşmesi öngörülmekteydi. 1804 yılında ilk Sırp ayaklanması gerçekleşti ve Osmanlı

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Greatbritain In Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

imparatorluğundan aşama aşama ulus devletler oluştu. Sırp halkı Belgrad paşalığı bölgesi otonom statü elde etti. 1821 Yunan başkaldırışı oldu ve Balkanlarda ilk devlet 1830 yılında kuruldu. 1828- 30 yılları arasında Osmanlı Rus savaşı sonrasında Valachia ve Moldavia krallıkları kurulur.

Osmanlı imparatorluğu ve Balkanlar (*The Ottoman Empire and the Balkans*)
Balkanlardaki siyasi ve ekonomik durum (*The Political and Economic Situation in the Balkans*)

19 yüzyıl Osmanlı tarihinde bir reform süreciydi. Osmanlı imparatorluğu modernizasyonu Tanzimat adını aldı.

Balkanlardaki Tanzimat reformların uygulanması (*The Execution of the Tanzimat Reforms in the Balkans*)

Sultan 2. Mahmut tarafından başlatılan reformlar imparatorluğu güçlendirdiği vurgulanmıştır.

Tanzimat'ın sonucu ve Balkanlar (*Results from the Tanzimat and the Balkans*)

1839-1876 dönemi Osmanlı imparatorluğunun modernizasyonunda önemli çabalar görülür. Osmanlı imparatorluğu kurumları Avrupa devletlerini örnek aldı. Hristiyan halk finansal statüsünü ve eğitimini düzeltebildi. Fakat 40 yıl bu reformlar için yeterli olmadığına işaret etmektedir. Tanzimat'ın en büyük sonuçlarından biri Balkanlardaki gayri Müslim nüfusunun ekonomik durumun değişmesi olmuştur.

Gayrimüslim nüfus devlet dairelerinde de yer almaya başlaması sosyal hayata yansdı ve bunun neticesinde birçok aile İstanbul ve yurt dışında eğitim almaya başlamıştır.

Bu da Tanzimat boyunca belirtilen durumlara göre Hristiyanlar arasında yeni bir aydın sınıfı doğmasına ve daha sonra bu eğitilmiş gençlik ulusçu fikirleri yayarak ulusal hareket fikrinin itici gücü haline gelmesine neden olmuştur.

Balkanlardaki Düzenin Bozulması (*Breaking of the Order in the Balkans*)

Doğu Krizi 1875-1877 (*The Eastern Crisis 1875-1877*)

Paris kongresi ve doğu krizi arasındaki zaman 1875 bazı araştırmacılara göre klasik diplomasi süreci olarak tanımlanabilir.

Temmuz 1875 yılında Bosna Hersek nüfusu Osmanlı rejimine karşı baş kaldırdı. Bu olaydan dolayı doğu krizi tekrar ortaya çıktı. Paris'teki anlaşma doğu sorunu için çözüm değildi. Büyük güçlerin anlaşmaya imza atmalarına rağmen bu konu çözülememiştir. 1873 yılında yeni güçlü ittifak ortaya çıktı.

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, *The Rivalry Between Russia And Greatbritain İn Eastern Rumelia 1878-1885* (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

Üç imparatorlar birliği; İttifak, Almanya, Rusya ve Avusturya-Macaristan tarafından kurulur.

Barişçıl Çözüm İçin Girişimler (*The Attempts for Peaceful Solution*)

İlk adım Avusturya-Macaristan imparatorluğundan geldi. 1875 Andrassy büyük güçlerin Osmanlı imparatorluğunun önerdiği ayrıntılı reformları içeren program teklif etti.

Doğu sorunuyla ilgili anlaşmaya varmak için birbirini ikna etmeye denediler fakat büyük güçler krize uygun bir çözüm bulamamıştır.

Yirmi yıl öncesi durum yoktu. Yunanlıların megalı ideası vardı. Sırlar da Bosna Hersek'i ve Kosova'ya alarak büyük Sırbistan'ı oluşturmak ister.

İki tane Romanya prenslikleri de Transilvanya Bukovina ve Besarabia'nın birleşimini yani iki otonom eyalet istiyorlardı. Bağımsız kilisenin kuruluşundan sonra Bulgaristan sınırları içerisinde bağımsız Ortodoks piskoposluğu istiyorlardı. Bu istekler büyük güçlerin çıkarları ile çelişiyordu. Onlar Osmanlı imparatorluğundan yanaydı. 13 Mayıs 1876 yılında Almanya Avusturya-Macaristan ve Rusya'nın çabalarıyla Berlin memorandumı (muhtırası) hazırlandı.

Fakat 29 Mayıs 1876 yılında sultan feragat edince kriz derinleşir ve Bulgaristan nüfusu kalkınır hem Sırbistan hem Kara Dağ'a, haziran ayında Osmanlıya savaş ilan eder.

Yazar, Avusturya-Macaristan ve Rusya Balkanlarda paylaşma için gizli bir anlaşma yaptığıında bahsederken, Britanya otoriteleri büyük güçlerin genel krize çözüm bulmaya çalıştığını ve bunun için konferans düzenlenmesini önerdiğini aktarmaktadır. Bunun akabinde büyük güçler 23 Aralık 1876 yılından 20 Ocak 1877 yılına kadar İstanbul'da bir araya gelirler. Yazar, İstanbul konferansını, San Stefano anlaşmasını ve Berlin kongrelerini ayrıntılı olarak ele almıştır.

İkinci Bölüm

19 yüzyıl boyunca Britanya ve Rusya'nın Balkanlardaki Çıkarları

İkinci bölüm, 109-158 sayfalarını kapsamaktadır. Yazar, yüzyılın başında Balkan yarımadası ile ilgisiz Britanya'nın, yüzyılın sonunda nasıl temel aktör olduğunu işaret etmektedir. Britanya siyaseti Osmanlı imparatorluğunun bütünlüğünü tehdit eden Balkanlardaki Rusya gelişimini durdurmak iken, o dönemde Rusya'nın Balkanlardaki siyaseti Rusya diplomasisi ile Akdeniz ve Boğazları elde ederek ulaşımı sağlamak stratejik amaç olduğunu aktarmaktadır.

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, *The Rivalry Between Russia And Greatbritain İn Eastern Rumelia 1878-1885* (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

Balkanlar Üzerindeki Britanya Siyaseti

Kırım Savaşına Kadar Britanya Siyaseti

İlk başta Balkan bölgesi Britanya çıkarlarını içermediğini belirten yazar, Britanya ticareti ve sömürge çıkarları Akdeniz'de ve yakın doğuda Osmanlı imparatorluğunun garantör rolü vardı. Kırım savaşından sonra büyük doğu krizine kadar Balkan siyaseti yakın doğuda artan İngiliz Rus rekabeti etkisi altında kaldığını belirtmektedir. Castlereagh başbakan olduktan sonra Yunanistan bağımsızlık savaşı boyunca Britanya siyaseti değişmesi ve ilk defa Balkanlarda Britanya aktif rol oynamaya başladığını göstermektedir. Yeni bir oluşumun Britanya için tehdit olabileceğini ve Osmanlı imparatorluğunun istikrarsızlığını önleyecek modernizasyonunu destek siyaseti güttüğünü işaret etmektedir.

Kırım Savaşından Sonra Britanya Siyaseti

1833 ten beri Rusya Balkanlardaki Hristiyan nüfusu üzerindeki etkisi artması, güçsüzleşen Osmanlı imparatorluğunun Ortadoğu'daki politik ve ekonomik yönetiminin kimin tarafından idare edileceği çatışmasına dönüştüğünü açıklamaktadır.

Rusya'nın Kırım savaşındaki mağlubiyetinden sonra Britanya ve Fransa zaferi elde eden güçler olarak Paris kongresini toplamaları, Rusya'nın Balkanlarda ve boğazlarda gelişimini 25 yıl geciktirdiğini, ayrıca Balkanlardaki uluşu hareketlerini 20 yıl geciktirdiğini belirtmektedir.

Britanya ve Doğu Krizi

1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca anlaşması Rusya'nın Balkanlar üzerindeki dış siyasi avantajları ortaya çıkması, Rus tüccarları Osmanlı ve Britanya tüccarları aynı ticari yarımlardan faydalanmalarını öngörmesine ilaveten, Rus otoriteleri Osmanlı imparatorluğu farklı şehirlerinde konsolosluk tayin hakkı tanınması ve en önemli maddesi, Osmanlı topraklarında yaşayan Ortodoks Hristiyan nüfusu ile ilgili, Rus otoriteleri, Osmanlı imparatorluğu sınırları içerisinde bulunan Hristiyan Ortodoks halkının dini haklarının koruyucusu olarak rol üstlenmeleri tarihçilerin doğu sorununda oy birliği ile bu dönemin Balkanlardaki Rusya hırslarını ve gelecek yüzyılda Rus Balkan ilişkilerini oy birliği ile bu dönemin en önemli konusu olduğunu vurgulamaktadır.

Üçüncü Bölüm

Britanya'nın Doğu Rumeli Talepleri

Üçüncü bölüm 159-236 sayfalarını kapsamaktadır. Yazar, 1878 de Britanya

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Greatbritain İn Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

yetkililerin Balkanlardaki Osmanlı İmparatorluğu'nun pozisyonunu mümkün olduğunca korumak üzere geleneksel Britanya siyasetini izlemesinden bahsetmektedir. San Stefano anlaşmasıyla oluşan büyük Bulgar devletini bölünmesi için ısrarlı olan Britanya otoriteleri, Bulgar devletinin gelecekteki Rusya uydusu olacağını, bundan dolayı ulusçu arzuları ve Balkanlardaki etnik haritayı göz ardı ederek Bulgaristan toprakları yapay olarak bölünmesini ve sonuç olarak Doğu Rumeli eyaletinin ortaya çıkmasını açıklamaktadır. Sultan otoritesi altında oluşan bu otonom eyalet Britanya tarafından bazı özel amaçlar için kurulduğunu ve en önemli görevi Osmanlı imparatorluğunu korumak ve Boğazlara erişimi durdurmak, diğer bir görevi de bölgedeki Rusya etkisini azaltmak olacağından söz etmektedir.

Doğu Rumeli'nin Oluşumunda Britanya Siyaseti

Doğu Rumeli'deki Yönetimsel Organizasyonu ve Britanya Siyaseti

Yazar, Doğu Rumeli'nin yönetimsel şekli eyaletin gelecekteki gelişmesinde iki yol mümkün olduğundan bahsetmektedir. Osmanlı yönetimi altında kalmak veya Bulgaristan prensliği ile birleşmek. Birinci strateji Britanya siyasetini tatmin ederken, ikincisi Rusya'nın Balkanlardaki misyonunda başarıyı sağlayacağını göstermektedir.

Projeye göre 1870 yılından itibaren vilayetler yönetimi kanunlarına göre yönetilecektir. Komisyon ilk önce İstanbul'da, daha sonra Plovdiv'e değişmesi, Britanya otoritelerinin güçlü bir Rusya otoritesiyle yüzleşeceğini ve Bulgaristan halkının karşı muhalefetiyle karşılaşacağını beklentileri farklı çıkardığını yazmaktadır.

Etnik Gruplar Üzerine Mücadele ve Britanya Siyaseti

Büyük güçler arasındaki hakimiyet mücadelesi sadece yönetimsel organizasyonu değil ayrıca bölgede bulunan etnik grupları da ilgilendirdiğini, Rusya Pan Slavizm ideolojisi çerçevesinde Bulgaristan'ı desteklerken, Britanya otoriteleri çok etnik kökenli eyalet oluşumu için çalışması ve Rusya'nın içeriye girmemesi için bir bariyer oluşturma çabalarından söz etmektedir.

Doğu Rumeli'nin Askeri Savunması ve Britanya Siyaseti

Yazar, Avrupa güçlerinin en büyük endişelerinden biri Doğu Rumeli'yi Rus askeri güçlerinin bölgeyi terk etmesinden sonra düzeni ve güvenliği koruyacak alt yapının sağlanması olduğuna işaret etmektedir.

Genel Valinin Seçimi ve Britanya Siyaseti

Eyaletin geleceği için genel vali atanması Britanya ve Rusya etkisini

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Greatbritain İn Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

belirleyeceğinden çok önemli bir konu olduğunu açıklayan yazar, bu seçimin Rusya ve Britanya rekabetini nasıl geliştirdiğinden söz etmektedir.

Britanya ve Birlik Anlaşması

Britanya'da muhafazakâr kabine değişmesi ve Gladstone hükümetinin kurulmasıyla, onun liberal partisi ulusal hisleri olan Bulgaristan nüfusunun korunması gerektiğini savunması, Bulgar otoriteleri Rus imparatorluğu desteğinin yanında bir de Britanya desteğini bulmalarına sebep olduğunu vurgulamaktadır.

Birliğin Britanya Tarafından Tanınması

Rusya Büyük Bulgaristan'ın yaratıcısıydı fakat 1885'te Rusya birliğine karşı geldi ve Britanya girişimin savunucusu rolünü alması ile dengelerin yeniden bozulmasına işaret etmektedir.

Lord Salisbury bir birleşik Bulgaristan'ı tanınması ve Osmanlının bir müttefiki olarak Rusların Boğazlar dominyonuna (idaresine) karşı gelmeleri, 1878'de Britanya otoriteleri yanlış bir seçim yaptıklarını fark ettiklerinden söz eder.

Dördüncü Bölüm

Doğu Rumeli'de Rusya Talepleri

Dördüncü bölüm 237-320 sayfaları kapsamaktadır. Bu bölümde yazar, Rusya'nın Doğu Rumeli'deki taleplerini yazmaktadır. Rusların San Stefano zaferi sadece birkaç ay sürmesi, Rus otoriteleri tekrar siyasi tutumlarını gözden geçirmelerinden bahsetmektedir.

1879 yılından sonra Rusya Bulgaristan'ın iki parçasının birleşimi yönünde siyasi bir yol izler. Rusya otoriteleri Bulgarların Rusya imparatorluğuna hizmet edeceklerini ve onların kurtarıcısı olarak göreceklerini sanmaları, 1885 yılında Bulgarlar birleşmeyi gerçekleştirdikten sonra Rus otoriteleri tam tersine birleşmeye karşı gelmelerine sebep olduğuna işaret etmektedir.

Doğu Rumeli Organizasyonunda Rusya Politikası ve Doğu Rumeli'de Geçici Rusya Yönetimi

1876 da Rusya askeri güç otoriteleri bu topraklarda yönetsel bir amaç izlemeleri, prens Vladimir Cherkasky tarafından hazırlanan projeye istinaden yapıldığını aktarmaktadır. Yazar, yeni bir sivil yönetimin kurulması ve bu yönetimin çalışma esnasında Rusya otoritelerini desteklemeli ve devletin yerel kurumlarını kurulmasından söz etmektedir. Temel amaç Osmanlı devlet sistemini değiştirmek ve yerine yeni yönetim birimi kurmaktır. Bundan

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Greatbritain İn Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

dolayı sivil yerlerde Rusya ordusu 1877-1878 savaş boyunca geçici Rus yönetim birimleri kurulmuştur.

Genel askeri hizmet değişir. Doğu Rumeli'de yönetimin Bulgar karakterinde olması, Yunan ve Müslüman nüfusunun Osmanlı imparatorluğu tarafından desteklenen nüfusunun yönetimde yer almaması tercih edildiğini açıklamaktadır.

Genel Valinin Seçilmesi ve Rusya Siyaseti

Aleko Paşanın yönetmeye başladıktan sonra Rusya siyasetinden bağımsız hareket etmeye başlaması, Rus siyaseti için doğru bir seçim olup olmadığı tartışılır olmuştur. Bu sebepten dolayı Rus yetkililer onun ikinci kez seçilmesine destek vermediklerini ifade etmektedir.

Rusya ve Bulgaristan Krizi

Birlikle İlgili Rusya'nın Siyasi Eylemleri.

Balkan yarımadasındaki Rusya gelişimi 1878 Berlin'de büyük güçlerin oy birliği ile aldıkları kararlarından sonra tsarın yarım yüzyıldır devam eden diplomasisini değiştirmesine neden olmuştur.

Rus imparatorunun 'Bizim öncelikli amacımız İstanbul'un işgali ve Boğazları ele geçirmek olmalı. Bundan başka Balkan yarımadasında her şey ikincildir. Demecinden bahsetmektedir.

Birleşme Yasası ve Rusya

18 Eylül 1885'te prens Battenberg birleşme kararının kabulü sonrası gönderilen telgrafa Rus imparatorunun cevabı 21 Eylül'de prensin umutları dışında ve yapılanı onaylamaması, Rusya'nın prens Battenberg'i tahttan indirmek için harekete geçtiğini vurgulamaktadır.

Rusya ve Birliğin Tanınması

Rusya Doğu Rumeli'deki statükonun geri getirilmesi için Osmanlı imparatorluğu topraklarında bir resmi toplantı talebinde bulunur ve bir formül sunduğundan bahsetmektedir. Rusya'nın formülü şuydu. Battenberg olmadan birlik veya birlik olmadan Battenberg. 23 Aralık 1885'te San Petersburg'da Britanya büyükelçisi bir telegram göndererek, Rusya dış işleri bakanı ilk defa statükonun geri dönüşü imkânsız olduğunu ve birliğin kabul edilmesi gerektiğini, birliğin bir gerçek olduğunu kabul ettiğini açıklamaktadır.

Beşinci Bölüm

Doğu Rumeli'de Britanya ve Rusya Rekabetine Osmanlı'nın Reaksiyonu

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Great Britain In Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

Beşinci bölüm 321-420 sayfalarını kapsamaktadır. Yazar, Osmanlı İmparatorluğunun bütünlüğü Avrupa güç dengesi için gerekliliğinden, 19 yüzyıl boyunca Osmanlı imparatorluğu siyaseti daha fazla bölge kaybından kaçınılması üzerine olduğundan bahsetmektedir.

Bulgaristan Toprakları ve Tanzimat Dönemi

Yazar, Bulgaristan toprakları Tanzimat dönemi boyunca Osmanlı devleti, otoriteyi güçlendirecek reformlar yaptığını açıklamaktadır.

İkinci Reform Kararı ve Bulgaristan Toprakları

Bulgaristan topraklarının başarı devresi ikinci Tanzimat dönemine rastlamaktadır ve bu bölümde yazar Mithat Paşanın yöntemleri ve reformları hakkında geniş bilgi vermektedir.

Bulgaristan Milli Ulusal Hareketi

Yazar, Bulgaristan ulusal hareketinin başlangıçta bir otonom Bulgar kilisesi için bir hareket olduğunu, daha sonra bağımsızlık için bir mücadeleye dönüştüğünü açıklamaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu ve Doğu Rumeli Organizasyonu

Berlin kongresiyle Osmanlı imparatorluğu bu topraklar üzerindeki otoritesini kaybetmesinden söz etmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu ve Doğu Rumeli'nin Yönetim Organizasyonu

Berlin anlaşması 13. Maddesine göre eyalet yönetsel otonomi ile doğrudan sultanın siyasi ve askeri gücü altında kalması öngörülmüştür. Yönetim için bir Hristiyan genel vali Bab-ı Ali tarafından atanması, vali gerektiği halde eyaletin güvenliği için Osmanlı askeri birliklerini toplama hakkı olması, Jandarma ve polis gücü eyalette huzur sağlamak için oluşturulması konuları ele alınmıştır.

Doğu Rumeli'de Osmanlı Otoritesinin Tanımı

Osmanlı otoriteleri eyalette kalan Müslüman nüfus için endişe duyması ve akabinde Rusya koşullu otoritelerin baskısıyla büyük göç kararı alınması irdelenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan Krizi 1885

1885 Haziran ayında Galdstone hükümeti yıkılması ve Lord Sallisbury'nin muhafazakâr partisi yönetime gelmesi Bab-ı Ali'nin endişesini artırdığını belirtmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu ve Birleşme Yasası

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Greatbritain İn Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

Yazar, Bulgar prensliği ve Doğu Rumeli'nin birleşimi haberlerine en çok Osmanlı imparatorluğu şaşırıyor diye söz etmektedir. Ayrıca bölgeye çok sayıda silah ve mühimmatın gönderilmesi bilgisini alan Bab-ı Ali Müslüman nüfusun güvenliği tehdidinden korkmasına ve göç hazırlığı yapmalarına neden olduğundan bahsetmektedir.

Büyükkelçilerin Buluşmaları

Yazar, Britanya'nın birliği onaylaması Rusya ve Osmanlı imparatorluğunun yaklaşmasına neden olduğunu ve krizin çözümü için Eylül'ün sonunda 2. Abdülhamit bir araya gelme önerisine St. Petersburg tarafından sıcak karşılandığını belirtmektedir. Görüşmeler 3 noktada özetlenebilir. 1. Sultana kan akıtmasından kaçınmasını ve çizgisini koruması, 2. Doğu Rumeli'de Berlin anlaşmasının ihlali için güçlü bir suçlama ve 3. yıkımın önlenmesi için pratik öneriler.

Tophane Konferansı

Bu başlıkta yazar, Rumeli'de statükonun önceki duruma dönüş olması gerektiğini savunan Osmanlı otoritelerinin tezlerini ortaya koymaktadır.

Konferansın üçüncü buluşmasında Osmanlı otoriteleri Doğu Rumeli krizinin çözümü için şu hassas adımların atılmasını önermiştir. 1. Osmanlı maddi veya bölgesel kaybı olmayacak, 2. Berlin anlaşmasının onlara verdiği bakanları işgal etme hakkını kullanacaklarını, 3. Doğu Rumeli'deki bu durum küçük devlete iltimas (ayrıcalık) verilmesinden kaçınacak. Ancak Bulgar ordusunun Sırbistan'a karşı beklenmeyen zaferi Bulgar birliği durumunu tüm büyük gücün sınırda olmasına rağmen devam edeceği Osmanlı otoriteleri tarafından anlaşıldığını açıklamaktadır.

Tophane Anlaşması

Bulgaristan prensliği ve Doğu Rumeli arasındaki birleşme anlaşmasından dolayı çıkan kriz yaklaşık altı ay sürmesi ve Osmanlı komiseri olan Gaptan Efendi Sofya'daki prensliğin başkentinde prens Battenberg ile görüştüğünden sonra Bulgaristan'ının pozisyonu ve Osmanlı'nın tutumu bu konuda belli olduğunu yazmaktadır. 1885 yılının sonbaharında birleşme yasası yürürlüğe girdiğinde sultan Abdülhamit hareketi bastırmak için büyük güçlerin desteğini istememiştir. Bulgaristan'a karşı savaşın yerel kalmayacağını düşündü ve Doğu Rumeli'deki durum Makedonya'da devrimsel hareketi tetikleyeceğini biliyordu. Sultan Abdülhamit ve onun siyasi istikameti, Britanya'dan aşama aşama uzaklaşma hedefi ve Osmanlı imparatorluğunun Britanya etkisini azaltma eğiliminde olduğuna işaret etmektedir.

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Greatbritain In Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

Sonuç Bölümü

Sonuç bölümü 425-432 sayfalarını kapsamaktadır. Yazar, Doğu Rumeli eyaletinin kuruluşu ve gelişmesi 19 yüzyıl Osmanlı imparatorluğu ve Ortadoğu bölgeleri üzerindeki Rus İngiliz siyaseti arasındaki rekabetini çok yönlü olarak incelemiştir. Büyük güçlerin yakın doğuda domine pozisyonu sağlamak için bu bölgelerin kontrolü için mücadele etmekte ve hatta Doğu Rumeli gibi küçük parça toprak için bile jeostratejik bir rol oynadıklarını ortaya koymuştur. Balkanlardaki İngiliz Rus rekabeti 1878 yılında doruğa çıkması Bulgaristan'ın bölünmesine ve Doğu Rumeli'nin kurulması ile Balkanlardaki denge gücü oluşma sürecini anlatmış, Britanya ve Rusya çıkarları Balkan yarımadasında nasıl rekabete dönüştüğünü görebiliriz.

Yazar, o dönemin sorunları Balkan devletlerinde izleri sürmekte olduğundan bahsetmektedir.

Bu diplomatik hamle, iki siyasi görev taşır. Birincisi, Osmanlı imparatorluğu. Rus düşmanlığı karşısında korumak ve doğal engel oluşturmak ve ikincisi Rusların Balkan yarımadasındaki etkisini kaldırmak.

Bu çalışmada yazar, iki büyük gücün, Rusya ve Britanya diplomalarının yedi yıl içinde nasıl değiştiğine işaret etmektedir. Yedi yıl önce bölmeyi savunanlar, daha sonra birleşmeyi savunduklarına tanık olmuştur. Aynı durumu Rusya için de geçerli olduğunu görmekteyiz. Bu karşı durmanın gerçek sebebi birleşmenin Rusya çıkarlarına hizmet etmediği gerçeğinde gizliydi. Rusya Balkanlarda gelecekteki manevralar için siyasi koridorlar oluşturmak için Doğu Rumeli'yi ve Bulgaristan prensliğinin kurmak girişiminde bulundu ve bu sonuç Bulgarların Rusya imparatorluğundan uzaklaşmasına neden olduğunu yazmaktadır. Doğu Rumeli eyaleti üzerindeki Osmanlı imparatorluğu siyaseti Rusya ve Britanya arasında rekabet kavramı rolünü oluşturdu. Bu siyaset Osmanlı haklarını ve isteklerini göz ardı ederek büyük güçler için bir bahane idi. Bundan dolayı Doğu Rumeli eyaleti fiziksel olarak kaybedildi. Bu da Osmanlı'nın gelecekteki Balkanlardaki rolünü belirsizleştirdi.

Doğu Rumeli üzerindeki İngiliz Rusya rekabeti ile ilgili yazar, birkaç tane sonuç görebildiğini belirtmektedir. Birincisi, onlar arasındaki mücadele Doğu Rumeli eyaletinin ve Bulgaristan prensliğinin birleşmesini mümkün kıldı, çünkü bu hareket 1885 yılındaki Balkanlardaki Britanya çıkarlarına hizmet ediyordu. Bölgedeki Britanya'nın pozisyonunu güçlendirdi ve eyaletteki Rus statüsünü azalttı. İkincisi, 1885'ten sonra Rusya'nın Bulgarlar üzerindeki son yedi yıl boyunca ve birliğe karşı düşmanı tutumu Bulgaristan

Kahraman, C. (2021). Nadezhda Vasileva Vasileva, The Rivalry Between Russia And Greatbritain İn Eastern Rumelia 1878-1885 (Rusya ve Büyük Britanya'nın Doğu Rumelia Rekabeti 1878-1885), İstanbul: Yeditepe, 2020, ISBN: 978-625-7705-02-8.. ANKARAD, 2(3), 225-239.

ve Rusya ilişkileri uzun süreliğine bozuldu. Bu gerçek Bulgar otoritelerinin diğer büyük güçler arasında arkadaşlık aramaya zorladı ve bu da birinci dünya savaşında Bulgaristan'ın Almanya safhasında yer almalarını sağladı. Üçüncüsü, 1885 krizi zamanında Bulgaristan devlet görevlileri tarafından elde edilen tecrübeler Bulgaristan'ın büyük güçlerin çelişkili çıkarlarını kullanarak milli ideal başarıldı ve Bulgaristan'ın San Stefano anlaşması sonrası sınırları belirlenmiştir. Sonuç olarak Balkan devletleri arasında şüphe ve intikam dolu kalıcı duygular İngiliz Rus rekabetinden kaynaklanıyordu ve Balkan devletleri arasında gelecek yüzyıl boyunca sürecek ilişki Berlin anlaşmasının yanıtıdır.